

NATAŠA ŠKULJEVIĆ¹
Zenica, BiH

BILO JEDNOM U ALEKSANDRIJI

Hipatija: tragedija u dva čina

Sažetak: Kao da se kontinuirano „stavljanje pod tepih“ tzv. androcentričkih historija filozofija misaono-istraživačkih postignuća filozofkinja na slučaju Hipatije iz Aleksandrije pokazalo „jasnim i razgovijetnim“, ali i brutalnim. Unatoč zbiljskim postignućima na polju astronomije (naprimjer, pored vladajućeg geocentrizma, u njeno vrijeme, ova neoplatonička filozofesa je prije Kopernika, skoro cijeli jedan milenij, uočila važnost i istinitost heliocentričnog sistema), insistiranje na filozofskoj i znanstvenoj istinitosti uvida u ono što je istraživala u turbulentna aleksandrijska vremena pokazat će se kobnim po nju. Bit će brutalno ubijena od strane Kirilovih religioznih fanatika pod vodstvom izvjesnog Petra što je bio pokušaj amortiziranja odgovornosti vladajuće kršćanske klike. Posebno zabrinjava pokušaj nekolicine historičara crkve u to vrijeme, tu se posebno misli na Sokrata Sholastika i njegovu voluminoznu „studiju“ *Istorija crkve*, kao i nekolicine recentnih autora, odnosno autorica; primjerice, poljska istraživačica M. Dzielska.

Cljučne riječi: androcentrizam, Hipatija, hrišćanstvo, neoplatonizam, žena

Tvoga srca plemenitost upropasti te

Euripid, Hipolit

PROEMIJ

Iako time nije prestao postojati grčki filozofski duh, naime, zatvaranjem grčkih filozofskih škola od strane Justinijana 529., tom činu, osim što je neumski, prethodili su i neki drugi događaji. Prije svega, definitivna podjela Zapadnog i Istočnog carstva (395.g), ali i svojevrsno širenje, ekspanzija grčkog naučavanja čime Atena prestaje biti dominantnim filozofskim centrom. Ako je, u to vrijeme, i bila „dijelom konzervirana u Bizantu“, mapu puta grčke filozofije od Edese do Toleda, svakako, nije moguće pratiti bez aristoteličke

1 E-mail adresa autorke: natasa.skulj@hotmail.rs

Antiohije i pretežno platoničke Aleksandrije (njezinu važnost po naš predmet, pogotovo ono što se u njoj događalo krajem 4. i početkom 5. stoljeća, ne treba posebno naglašavati). Dakle, to svojevrsno događanje grčke filozofije bilo je izloženo najrazličitijim metamorfozama i prilagodbama, brutalnim nasrtanjima, ali i paljenjem originalnih tekstova i knjiga. To će rezultirati velikim brojem prepisivača (pretežno arapskih) i posrednika, što će kod nekih istraživača (pro)buditi određene sumnje u autentičnost zapisanog odnosno rukopisa koji mi danas koristimo:

„Mi, štoviše, ne znamo ni tko je izvorno napisao ove tekstove, kojih u originalu uopće i ne posjedujemo, jer što posjedujemo, to su prijevodi prijevoda i prepisi prepisa nečega što onda pripisujemo, dosta nekritički, nekom, recimo, po imenu Platonu i Aristotelu.“²

Ako i ne gajimo radikalni skepticizam prema grčkom filozofskom naslijeđu, pitanje koje nas zanima glasi: zahvaljujući kome je to, uopće, sačuvano na tom dugom i „neizvjesnom putu filozofske predaje“? Paradoksalno je da se susretanje „okcidentalne filozofije“ sa vlastitim temeljima, odnosno ovo prolaženje „kroz mnoge ruke“, nije uopće zbivalo na Zapadu, odnosno u Europi (Bliski Istok i Sjeverna Afrika samo su paradigme tog neeuropskog puta filozofije). Europski srednji vijek posjedovao je, de facto, minimum tekstova iz grčke filozofije.³ I u onome što je, u ovom obliku i kroz „mnoge ruke“, došlo do nas, evidentna je neizbalansiranoost, kako u smislu primarnih, tako sekundarnih i tercijalnih izvora, doksografije i tomu slično.

Misleći prvenstveno na filozofske sustave epikurovaca, stoičara i skeptika, a povezujući ih nesvjesno s aleksandrijskim, smatralo se da su oni jednostran i tendenciozan eklekticizam. Bez obzira što je grčka filozofija s Aristotelom dostigla vrhunac svog cvjetanja, a zatim počela da vene (smrt junaka liči na zalazak sunca, kaže Marx, ne na prskanje žabe koja se nadula), trivijalna je istina da je aleksandrijska filozofija samo „potpuno zanesenjaštvo i rastrojenost...“⁴

Prema tekstu koji je zabilježen kod Joanesa Filipona, Aristotelovog komentatora iz 6. stoljeća naše ere, na ulazu u Platonovu Akadamiju je stajao natpis: *Medeis ageometretos eisitio* (Tko ne zna geometriju neka ne ulazi unutra). To bi na određen način odgovaralo Platonovoj ideji strukture stvarnosti, u kojoj postoji i određeni stupanj spoznaje. Sve što jest može se podijeliti na dva područja: na ono što je vidljivo (*horaton*) i na misaono (noeton), koje je

2 M. Cipra, *Put grčke filozofije*, GPF4 (4), 1986., str. 45-46.

3 Ž. Škuljević, *Filozofski podsjetnik*, II izd., PA, Zenica, 2000, str. 36-37.

4 K. Marks, *Razlika između Demokritove i Epikurove filozofije prirode*, Kultura, Beograd, 1963., str. 7-8.

jedino područje istine. U vidljivo područje ulaze svi predmeti, njihove slike i sjene. Spoznaja o tome može biti samo *doxa*, tj. više mnijenje nego autoritativno mišljenje. O predmetima imamo vjerovanje (*pistis*) da su onakvi kako ih osjetilima saznajemo, dok je sjenama primjereno nagađanje, naslućivanje i upoređivanje (*eikasias*). Područje pravog bića (*ousia*) dijeli se na predmete matematike o čemu imamo razumsku spoznaju (*dianoia*) i na ideje – o čemu jedino postoji znanje (*episteme*), odnosno sigurno mišljenje (*noesis*).⁵

Oprečno helenističkom filozofskom doživljaju i shvaćanju realnosti, neoplatonizam se pokušava orijentirati ka čovjeku kao mističnom biću kojemu je cilj religioznim principima uzdignuti se do boga. Zvana je činjenica da je najmarkantniji predstavnik filozofije neoplatonizma upravo Plotin (204-270) iz Likopolisa (Egipat), koji je sa 28 godina počeo učiti filozofiju u Aleksandriji. Od svih predavača najviše je cijenio Amonija Sakasa (175-242), osnivača neoplatonizma i usmenog filozofa. Plotinovo djelo sredio je i izdao Porfirije pod nazivom Eneade (devetice).⁶ Sudeći da teži za apsolutnim monizmom koji je predstavljen u vrhovnom Jednom, krucijalno pitanje koje Plotin postavlja glasi: Šta je to Jedno (*En*)? To Jedno je sve (To hen panta), ali ništa pojedinačno. Ono u sebi sadrži preobilje svega, i to je razlog da emanacijom (isijavanjem) iz njega proizilazi Drugo. Iako ponekad govori da je to jedno i Bog, odmah dodaje da je ono iznad Boga, i označava Jedno kao snagu, dinamis (V, 1). Iz njega može proizaći samo ono što je poslije njega najviše a to je Um i Ideje. *Um je uzrok i uzor svijeta... što iz Uma proizilazi jest pojam (ho logos); iz Uma i Logosa nastao je svemir... logos je ono što isijava iz Uma i Duše... (III, 2).* Daljnjim stupnjevanjem pripominje Dušu zatim, materiju koja je slika, sjena gornjeg svijeta (Platon). Sudeći da nastajanje pojedinačnog tijela objašnjava djelovanje materije i forme (ne možemo se oteti utisku utjecaja Aristotela) jako začuđuje Jaspersovo viđenje njega kao originalnog mislioca a ne tek eklektika. Evidentna je razlika Plotinovog Boga od kršćanskog: ovaj prvi ništa ne radi, o sebi ništa ne zna, nije ni svjestan, jer bi mišljenjem o sebi pokazivao neku potrebu a to bi ga umanjilo. Za njega se može reći da je on neka vrsta „nesvjesne sveukupnosti...“ Kao Plotinove nastavljace u formi kasnije neoplatonske filozofije treba spomenuti Porfirija (233-304) koji se, između ostalog, bavio problemima logike. U svom *Uvodu u Aristotelove kategorije (Eisagogē eis tas Aristotelu kategorias)* obrađuje pet osnovnih kategorija: rod, vrstu,

5 O biti Platonove filozofije kao osobene sistematike vidjeti B. Bošnjak, *Sistematika filozofije*, Naprijed, Zagreb, 1977., str. 19-31. Usp., također, Ž. Škuljević, *Filozofski podsjetnik* (Akademov vrt ili dvostrukost Platonovog mišljenja), PA, Zenica, 2000., str. 29-32.

6 Ime dolazi odatle što je Porfirije 54 Plotinova spisa rasporedio u šest grupa, a u svaku je stavio po devet spisa i time sretno riješio broj 54.

razliku, osobinu i akcenciju. Napisao je petnaest knjiga protiv kršćanskog vjerovanja koje je Crkva, osim Augustinovih kritika, spalila 435. godine.⁷

Prvi kontakt sa neoplatoničarskim učenjem i školom kćer poznatoga filozofa i matematičara Theona ostvarila je u Ateni, te se gotovo apsolutno identificirala sa pokretom. Preseljenjem u tadašnje intelektualno središte Aleksandriju, grad za kojeg je ostala doživotno vezana, ostavila je pečat tadašnjem megalopolisu za logičnost, razumnost, dosljednost i vrhunac paganskog kulturno-civilizacijskog dostignuća. Da se ne radi samo o očajnom pokušaju naphivanja agresivnih feminističkih i inih pokreta te nastojanju da se postavi nešto što historijskog utemeljenja nema, oskudni, ali itekako važni fakti govore u prilog postojanja naučnice paganke koja je uspjela okupiti elitni intelektualni krug tog vremena i zauzeti mjesto predavača u slavnoj Aleksandrijskoj biblioteci. Iako raritetni izvori svjedoče o Hipatiji, naučnici i filozofesi (ili pak „čovječici“ kako to sugerira naš ugledni poliglota i prevoditelj Tomislav Ladan), iz razloga koje možemo samo nagađati, *Istorija crkve* Sokrata Sholastika ne može da prešuti njezinu učenost kojom je nadmašila sve suvremene filozofe kao i imperativ da se prema njoj treba govoriti sa poštovanjem. Nimalo ne začuđuje njezina popularnost kod čelnih ljudi Aleksandrije koji su mahom bili njezini učenici ali i vrlo bliski prijatelji. Upravo će se to pokazati razlogom padanja u nemilost ali nemilost takve naravi koja nema isključivo personalnu konotaciju. Naivno bi bilo prihvatiti podatak da je krivnja Theonove kćeri ležala isključivo u prijateljevanju i utjecaju koji je imala na tadašnjeg prefekta Orestesa ili svoga učenika a kasnije kirenskog biskupa Sinesija, čijim pismima, također, imamo da zahvalimo svjedočanstvo o postojanju naučnice koja se nije stidjela ženske spolnosti niti se prenemagala u nastupu pred muškarcem, naposljetku, ona je istupala kao intelekt ne kao spol. Danas, govoreći o Hipatiji, uglavnom se akcenat održava na brutalnom ubojstvu smione i obrazovane žene, no ne možemo a ne uvidjeti kako je njezina priča razvučena na dva pola; onaj (ultra)feministički i drugi crkvenoobrambeni koji isključivo pokušava ograditi religiju i iskrena vjerska ubjeđenja od tamo neke fanatične sekte koja je zalutavši počinila grozotu. Ono što se čini da promiče ili se s namjerom gura pod tepih historije jeste atak na osobu kao istraživača, nekoga tko se drznuo da „kuša plodove sa stabla spoznaje“ a ne može ne biti simptomatično da je to „opet“ bila žena samo ovoga puta kazna nije bila božanske nego odviše ljudske naravi.

⁷ Nastavljač Porfirija bio je njegov učenik Jamblih (umro oko 330.); osnovao neoplatonsku školu u Siriji, i također pisao protiv kršćanstva. Tu su još Proklo (410-485) koji je osnovao školu u Ateni, dok je njegov nastavljač Simplikije iz Kilikije (6. stoljeće). Kako su neoplatonske škole listom bile protiv kršćanstva (u njoj su obnovljene misli grčkog politeizma), car Justinijan zatvorit će filozofske škole u Ateni 529., poslije 916 godina trajanja.

Bez obzira na dvojbenost Platonova odnosa prema ženama,⁸ u slučaju novoplatonske filozofkinje Hipatije iz Aleksandrije skoro profetski zvuči ona njegova: „da biti žena, svakako, mora značiti prokletstvo“.⁹ Objašnjavajući porijeklo vjere u bogove, jedan od Senekinih suvremenika imenom Petronije veli „Primus in orbe Deos fecit timor“,¹⁰ što će reći da je prve bogove na zemlji stvorio strah. Teško je a ne pomisliti na mogućnost Hipatijinog „prokletstva“ upravo iz odsustva straha, kako prema bogovima tako i ljudima, no, možda bi joj se odsustvo straha moglo i oprostiti ali kako i zadiranje u metafizičke špekulacije, čime je postavila temelje jednom trezvenijem odnosu i slabijoj vezi metafizike sa grčkim orijentalnim politeizmom, zastupajući veći naučni interes. Hipatijino izučavanje išlo je s jedne strane ka egzaktnim naukama a s druge ka mistično-metafizičkoj špekulaciji. Kao da je nezadovoljna onim što je čistom matematikom dosegala prihvatila se studija filozofije, ali ju šef posljednje filozofske škole Damaskios ipak ne smatra filozofkinjom u punom značenju tog pojma iz razloga zastupanja jednog historijskog pravca aleksandrijske filozofije. Kakogod, crkvenoandrocentrična historija pobrinula se da danas imamo uglavnom sumnje da je ova naučnica, sa velikom tragedijom življenja u vremenu kada su muškarci dominirali u intelektualnom svijetu, žena je imala status nešto viši od roba a znatno niži od „čovjeka“, autoricom *Astronomskog kanona i komentara na Konike Apolonija*, zatim *Uvodu na Ptolomejevu knjigu III Almagest*, pronalazačicom astrolaba i hidroskopa.¹¹ Naprosto da ne možemo ne dovesti u korelaciju osporavanje Hipatijinih

8 Bez obzira na atensku običajnost, Platonov odnos prema ženi u *Državi* doima se više „spartanski“: „I ženama dakle treba dati ta dva umijeća kao i znanje ratno, a jednako ih za rat uzimati“. Osim što ju na jednom mjestu naziva „ljudskim ženskim stvorom“, ovdje se misli na glazbeno i tjelovježbovno umijeće. Ne smatrajući rodnu razliku između muškarca i žene bitnom, Platon se pita „...za koje umijeće ili za koji posao u državnom uređenju priroda žene i muškarca nije ista nego različita?“ Dalje se kaže, onima koji drugačije misle, „da nema nikakva osobita posla u upravi državnoj koji bi ženi kao njoj pripadao“. A ni muškarcu, svakako. (Plat. *Polit.* V, 451c-e, 452, 453, 455b i dalje).

9 W. Weischedel, *Die Philosophische Hintertrepe*, Deutscher Taschenbuch, Verlag, München, 1980. i prijevod V. Vajšedel, *Sporedni ulaz u filozofiju*, Plato, Beograd, 2004., str. 38.

10 Š. Žuljević, *Spisi o religiji i ateizmu*, Svjetlost, Sarajevo, 1980., str. 134.

11 U *Pismima* Sinezija iz Kirene, njezinog odanog učenika možemo uzeti za najpouzdaniji dokaz o svjedočenju Hipatijinih predavanja ali i rada na naučnim instrumentima astrolabom i hidroskopom. Pisma koja je pisao, Sinezije je posvetio svojoj učiteljici a adresirao ih je sa Filozofu. Nesporno je da se veliki broj helenskih žena bavio filozofijom. Do V stoljeća naše ere, index nam govori o preko sedamdeset imena „starih Helenki koje se posvećivahu studiranjem filozofije“. Spomenimo samo neke: Teana, žena filozofa Pitagore, sa svojm kćerkama, također filozofkinjama, Esarom, Arignotom, Mijom, Demom i, najzad, unukom Bistalijom; Hiparhija iz Maromije u Trakiji, žena kiničara Kratesa (Krateta) iz Tebe u Beotiji koja je bila „prava bahantkinja kiničkih načela života“; Areta, kćerka i učenica Aristipa Starijeg, osnivača kirenske hedonističke škole. Od mladih pitagoristkinja treba spomenuti Periktionu i Fintiju, kćerku

uradaka sa *Posmrtnim govorom* hetere Aspasije, našoj historiji poznatije kao druge Periklove supruge, gdje na podrugljiv način od strane francuskog heleeniste Leona Robena čitamo: "kako bi to za Aspasiju moglo ikad da se shvati ozbiljno".¹² Ozbiljnom se, po svemu sudeći, shvaćala jedino prijetnja koju je Hipatija predstavljala kršćanstvu koje je u to vrijeme osjećalo strašnu odbojnost pa čak i odvratnost prema nauci (pogotovo ženi involviranoj u nju), posebice prema astronomiji jer su ovakva izučavanja kretanja zvijezda i položaja Zemlje u potpunosti razmimoilazila sa onim što je kršćanstvo htjelo da postavi kao zakonitost. Vidjevši jedini izlaz da se spasi politička i društvena moć Crkve, koja je bila ugrožena čvrstim prijateljskim i savjetodavnim vezama ali i povjerenjem ove znanstvenice sa prefektom Orestesom i biskupom Sinezijem, optužba za vještičarenje, magiju i bezboštvo, sotonskom uroku nad prefektom, Kirilo započinje čitavu hajku kojom involvira cjelokupno aleksandrijsko poglavarstvo. Svakako da pod okriljem Svete Božje riječi nije bilo posebice teško edenski i svakako nanovo kazniti ženu, sasvim je svejedno radi li se o jabuci ili naučno-istraživačkom radu. A kako Crkva ipak nije tako krutih i zacementiranih stajališta pokazuju kasnija njezina prilagođavanja tim istim dostignućima znanosti, no jasno da je kolateralna šteta i žrtva preko Bruna, Galileja i svih spaljenih „vještica“ (pojam koji je isključivo uvijek ženskog roda) morala bit pretrpljena. Ni današnja Crkva nije otišla tako daleko, resp. iskreno pokajnički, mada je to jedna od osnovnih vrlina svakog istinskog vjernika, da prizna krivicu, nego se samo stidljivo i diskretno provuče konstatacija da je i Crkva, eto znala pogriješiti. Odviše ljudski za one koji su pod svjetlošću i budnošću Njegovom.

Danas se ime ove tragično skončane znanstvenice i filozofkinje gotovo da koristi u marketinške svrhe, za „feminističku upotrebu“ samo iz razloga što je žena, dok ono što je esencijalno uporno promiče. Mogu samo da pretpostavim, da je kojim slučajem Hipatijin učenik, „sluga“ Aspasije bio Aspasija, količinu feminističnosti koja bi iz toga proizašla. Nikakvo veliko odstupanje od ovakvih i sličnih interpretacija nije načinjeno ni u zvučnom djelu Marie Dzielske o Hipatiji,¹³ koja je najveće fokusiranje usmjerila u rehabilitiranje

Kalokratovu, koja je u svom traktatu *O ženskom dostojanstvu* (pro)diskutirala „propise“ kao uvjete sretnog braka. Posljednja i najveća filozofkinja helenska bila je Hipatija iz Aleksandrije. „U te žene sve je bilo besprimerno: i telesna lepota, i talenat i duh i vrline, i tragičan svršetak života, tako da ju pesnik Palada, njezin savremenik s pravom zove σεμνή (uzvišena). M. N. Đurić *Iz helenskih riznica*, Prosveta, Beograd, 1959., str. 84-85.

12 Ž. Škuljević, N. Škuljević, *Rebellio carnis*, Hijatus, Zenica, 2011., str.13.

13 M. Dzielska, *Hypatia of Alexandria*, Fellows of Harvard College, 1996. Na hrvatski je preveden samo jedan manji dio iz spomenute knjige i to u N. Čačinović, *Žene i filozofija*, Zagreb, 2006., str. 17-20.

Crkve i Kirila samog, špekulirajući o godinama u kojima je filozofesa izmasakrirana, kao da su užas i monstroznost ovakvog čina minorniji ako je to bilo u njezinim šezdesetim godinama. Kao glavni argument čistih Kirilovih ruku glede Hipatijine nasilne smrti Dzielska izriče podatak da Hipatija nije ubijena zbog svog paganskog svjetonazora, te da je „tek od 420.-430. – dakle znatno nakon Hipatijine smrti krenuo u napad na pogansko mišljenje i praksu...“, opet sintaksički amortizirajući riječ smrt umjesto ubojstva, a kao najbezbolniju i najprihvatljiviju soluciju okrivljuje se tamo neka fanatična sekta koja nije bila zamislite pod Kirilovom jurisdikcijom nego je po svom nahodaњу i vjerskom načelu presudila ne samo osobi imenom Hipatija, nego i znanosti i slobodoumnosti paljevinom papirusa znanstveno-filozofske sadržajnosti, jednom riječju divljanjem svjetine unutar Aleksandrijske biblioteke. Razlozi su jasni; naime, sve što najdirektnije ne podržava dogmu smatralo se opasnim, a samim tim i „legitimnim“ za uništavanje. Pogubljenjem Hipatije kao da je upaljeno zeleno svjetlo progonu na vještice i osudama na smrt koje je inkvizicija nešto kasnije tako iscrpno provodila ne libeći se uništavati gotovo sve velike umove koji su dolazili do novih saznanja i dostignuća a predstavljali prijetnju zakonitim i zadatim „istinama“.¹⁴

Danas bi vjerojatno trebalo da nas tješi ili barem donekle odobrovolji kada veliki ženomrzac, doduše olovnom riječju, priznaje „lepticu Hipatiju koja je tumačila filozofiju i napisala tri važna dela“ ali svakako da ne može izostaviti primjedbu da su zakone prirode i zakone misli pronalazili ipak samo ljudi. Ova Dučićeva konstatacija ne bi bila nimalo sporna da veliki srpski pisac pod ljudima ne podrazumijeva isključivo muškarce što implicira ženski spol (ne rod!) kao neljudski. Antipodno tomu romaneskna studija o Hipatiji iz 1720. godine Johna Tolanda pisana na staroengleskom iznosi priču, koju autor potkrepljuje i izvorima, povijest o prelijepoj, vrloj, učenoj i priznatoj dami koja je raskomadana od strane aleksandrijskog klera da bi se zadovoljila sujeta i okrutnost arhiepiskopa Kirila.¹⁵

Nagađanja oko starosti ove hrabre znanstvenice u trenutku kada je izvršen masakr nad njezinim tijelom i radom, špekuliranja da li je ubijena u 45. ili 60. godini potpuno su irelevantna i ne umanjuju grozotu tragedije prvoga čina, dok se pokušaji negiranja bilo kakvih naučnih doprinosa, kako dobro primjećuje Ksenija Atanasijević, da se Hipatijino djelo vodi pod lažnim imenima i pseudonimima, predstavljaju drugi čin tragedije. Kako spomenuta autorica vrlo oštro osuđuje kršćanstvo za sustavno rušenje i utiranje obrazovanosti,

¹⁴ Usp. M. Karapetrović, *Ona ima ime* (o filozofiji i feminizmu), Banja Luka – Bijeljina, 2007., str. 21.

¹⁵ J. Toland, *Hypatia*, London, 1720. XVI, 824.

napominje i pripisivanje autorstva Hipatiji jednoga pisma upućenog Kirilu, u kojem mu filozofesa na sofističan način poručuje da bi ona i primila kršćanstvo kada u njemu ne bi bilo apsurdne dogme da je Bog umro za ljude.¹⁶

Kao da, na kraju, Euripidova Medeja progovara na Hipatijina usta: *...ta nisam takva ja, no mila milima, a strašna dušmanu; tek takve žene slavan život postižu.*

LITERATURA

- K. Atanasijević, *Antička filozofija*, Plato, Beograd, 2007.
- B. Bošnjak, *Sistematika filozofije*, Naprijed, Zagreb, 1977.
- M. Cipra, *Put grčke filozofije*, GPF4 (4), 1986.
- M. Dzielska, *Hypatia of Alexandria*, Fellows of Harvard College, 1996.
- M. N. Đurić *Iz helenskih riznica*, Prosveta, Beograd, 1959.
- M. Karapetrović, *Ona ima ime* (o filozofiji i feminizmu), Banja Luka – Bijeljina, 2007.
- K. Marks, *Razlika između Demokritove i Epikurove filozofije prirode*, Kultura, Beograd, 1963.
- Ž. Škuljević, *Filozofski podsjetnik*, II izd., PA, Zenica, 2000.
- Ž. Škuljević, N. Škuljević, *Rebellio carnis*, Hijatus, Zenica, 2011.
- J. Toland, *Hypatia*, London, 1720.
- V. Vajšedel, *Sporadni ulaz u filozofiju*, Plato, Beograd, 2004.
- Š. Žuljević, *Spisi o religiji i ateizmu*, Svjetlost, Sarajevo, 1980.

NATAŠA ŠKULJEVIĆ

Zenica, Bosnia and Herzegovina

ONCE UPON A TIME IN ALEXANDRIA

Hypatia: a Tragedy in Two Acts

Abstract: In the case of Hypatia of Alexandria, it would seem that the continuous sweeping of speculative and investigative accomplishments of female philosophers

¹⁶ K. Atanasijević, *Antička filozofija*, Plato, Beograd, 2007., str. 435.

„under the rug“ perpetrated by the so-called androcentric histories of philosophy has become „clear and distinct“, but also brutal. Despite her actual accomplishments in the field of astronomy (for instance, in contrast to the then-dominant geocentrism, this neoplatonic female philosopher had, almost a millenium ahead of Copernicus, noticed the importance and verity of heliocentric system), her insistence on philosophical and scientific truth of her research during the turbulent times in Alexandria would prove fatal for her. She would be brutally murdered by Cyril’s religious fanatics led by a certain Peter, which was merely an attempt at abating the responsibility of the ruling christian clique. What is particularly upsetting are the attempts of several church historians of that time, specifically Socrates Scholasticus and his voluminous „sudy“ *History of the Church*, as well those of more recent authors, including female authors such as polish scientist M. Dzielska.

Keywords: androcentrism, Christianity, Hypatia, neoplatonism, woman

Primljeno: 23.2.2014.

Prihvaćeno: 4.5.2014.